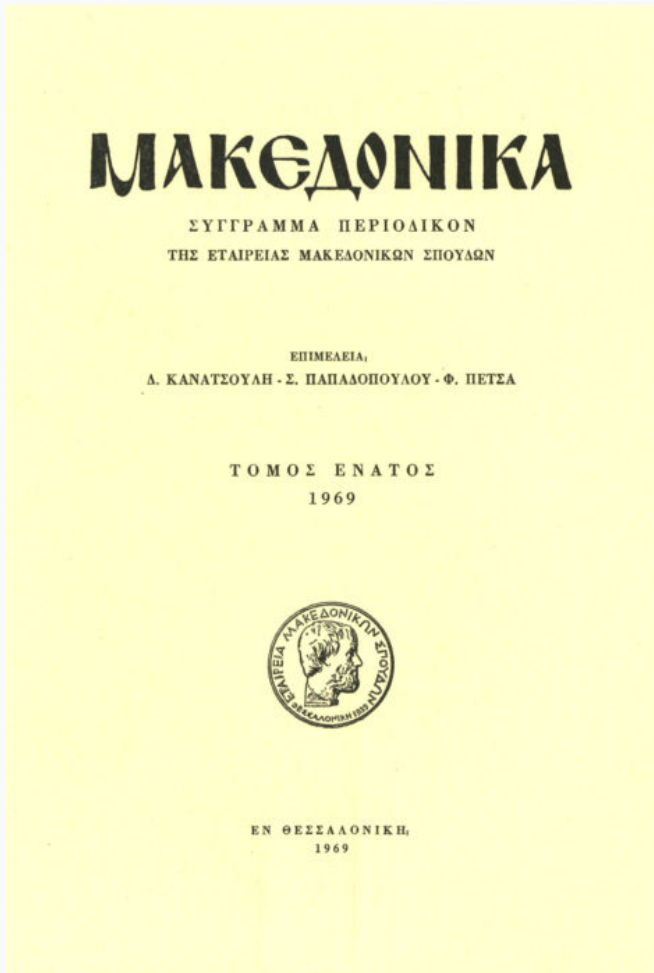

Μακεδονικά

Τόμ. 9 (1969)

Dr. Lothar Siegesmund, Griechisch - Makedonische Impressionen (Εντυπώσεις από την Ελληνική Μακεδονία)

Βασίλειος Δ. Φόρης

doi: [10.12681/makedonika.1069](https://doi.org/10.12681/makedonika.1069)

Copyright © 2015, Βασίλειος Δ. Φόρης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Φόρης Β. Δ. (1969). Dr. Lothar Siegesmund, Griechisch - Makedonische Impressionen (Εντυπώσεις από την Ελληνική Μακεδονία). *Μακεδονικά*, 9, 381-383. <https://doi.org/10.12681/makedonika.1069>

πρὸ αὐτοῦ τόσας ἐκδόσεις τῆς ἱστορίας τοῦ Mommsen, νὰ χρησιμοποίησι τὴν ἐκδοσὶν τοῦ 1925, ὅπου ἀποφεύγονται πλείστα σφάλματα τῶν προηγουμένων.

Χρησιμοποιοῖ ἀκόμη ἐσφαλμένον τύπον ὀνομάτων τινῶν, ὡς Δωρίμαχος ἀντὶ Δωρίμαχος (σελ. 8, 9). — Ἄμυνος ἀντὶ Ἄμυνᾶς (σελ. 13) (πρόκειται περὶ τοῦ Ἄμυνάνδρου). — Σκεῖρων ἀντὶ Σκύρων (σελ. 9, 1). — Σωσθένης ἀντὶ Σωσίθεος καὶ Ἡράκλειος ἀντὶ Ἡράκλειτος (σελ. 46). Μάγονος ἀντὶ Μάγων (σελ. 48). — Σκερδίλαιδος (μόνον παρὰ Λιβίῳ XXVI, 24, 9. XXVII, 30, 13: Scerdilaedus), ἐνθ' οὗ τὸ σύνθημα καὶ καθιερωμένον εἶναι Σκερδίλαιδας (Βλ. Πολύβ. IV, 16, 9. 29, 2.5.6. V, 3.3.4.3. 110, 3).

Ἐν τοῦτοις, παρὰ τὰ μειονεκτήματα, ἡ μικρὰ αὕτη μελέτη, γραμμένη με ἐνθουσιασμόν καὶ γλαφυρότητα, εἶναι χρήσιμον ἀνάγνωσμα διὰ πάντα Ἑλληνα, ἐπιθυμοῦντα νὰ λάβῃ ἰδεάν τινὰ τῆς κρίσιμου ἐκείνης ἐποχῆς.

ΔΗΜ. ΚΑΝΑΤΣΟΥΛΗΣ

Dr. Lothar Siegesmund, Griechisch-Makedonische Impressionen (Ἐντυπώσεις ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Μακεδονίαν), Thessaloniki 1968 (Ἐταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν. Μακεδονικὴ Λογοτεχνικὴ Βιβλιοθήκη ἀρ. 1), 80 μικρὸν, σελ. 120 με 16 πίνακες εἰκόνων καὶ ἓνα χάρτη.

«Σήμερα ὅπως καὶ πάντα ἡ Ἑλλάδα ἔχει ὕψιστη σημασία γιὰ κάθε ἄνθρωπο ποῦ ζηταί νὰ βρῇ τὸν ἑαυτό του». Ὁ ἀναγνώστης ποῦ διαβάζει τὴ φράση αὕτη τοῦ Henry Miller ὡς μόντο τοῦ βιβλίου τοῦ δρ. Lothar Siegesmund, ἄλλοτε Γενικοῦ Προξένου (καὶ τώρα Ἐπιτίμου) τῆς Ὁμοσπονδιακῆς Δημοκρατίας τῆς Γερμανίας στὴ Θεσσαλονίκη, «Ἐντυπώσεις ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Μακεδονίαν» θὰ καταλάβῃ ἄμεσως ὅτι πολλὰ τὰ ἐγκωμιαστικὰ ἔχουν γραφῆ σ' αὐτὸ γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἰδιαίτερα γιὰ τὴ Μακεδονία. Καὶ ἡ πρόβλεψή του αὕτη δὲ διαφεύδεται: ἀπὸ τὴν πρώτην φράσιν τοῦ βιβλίου, ὅπου ὁ εὐζῶνας τοῦ ἑλληνικοῦ μεθοριακοῦ φυλακίου με τὴν ἀστραπερὴ φουστάνελα του παρουσιάζεται στὰ μάτια τοῦ συγγραφέα ὡς «ὁ πρώτος χαιρετισμὸς τῆς ἑλληνικῆς φιλοξενίας», ὡς τὴν ἀκροτελεύτια περιγραφή τῆς ἄμορφιάς ποῦ σκορπίζει τὸ καλοκαιριτικὸ ἑλληνικὸ ἠλιοβασιλεμα πέρα ἐκεῖ στὴ Σαμοθράκη, ὅλα μέσα στὸ βιβλίο αὐτὸ εἶναι ἓνας ἕνος οὕτῃ μακεδονικῆ γῆ, ἓνα προσκύνημα στὰ μνημεῖα τῆς, ἓνα ἐγκώμιον οὗτος ἄνθρωπος τῆς.

Βασικὰ ὁ συγγραφέας ἐπιδιώκει νὰ περιγράψῃ ὅ,τι θὰ ὀνομαζόταν «μνημειακὴ Μακεδονία». Καὶ με τὴν παρामीαν του στὴ Θεσσαλονίκη καὶ με τὶς περιοδεῖς του σὲ πόλεις καὶ περιοχές τῆς Μακεδονίας εἶχε τὴν εὐκαιρία νὰ δῆ καὶ νὰ περιγράψῃ τὰ μνημεῖα ποῦ σώζονται ἀπὸ τὴ μακρινὴ ἀρχαιότητα ἢ ἀπὸ τὰ βυζαντινὰ χρόνια ὡς τὰ σήμερα. Ἡ περιγραφή του δὲν εἶναι ξερὴ καὶ σχολαστικὴ. Διακηρύσσονται ὅτι εἶναι «ἀδαής», ἀρα ἀνεύθυνος, ἐπομένως ἐλεύθερος, ὁ συγγραφέας δὲν καταπιάνεται με καθαρὴ καὶ «ἐπιστημονικὴ» ἀρχαιολογία, παρὰ δίνει τὴν προσωπικὴν του ἐντύπωσιν ἀπὸ ὅ,τι μελετᾷ ἐπὶ τόπου. Ἄν τὸ μνημεῖο ἀνήκῃ στὰ συνηθισμένα εὐρήματα, δίνει τὰ στοιχεῖα του με ἀδρές γραμμές· ἂν προσφέρεται γιὰ περισσότερη μελέτη, προσπαθεῖ νὰ συλλάβῃ τὴν τεχντροπία του, τὸ περιεργάζεται ἀπὸ κάθε ἄποψη, διακινδυνεύει κάπου κάπου ἓνα «ἄσως», γιὰ νὰ συμπληρώσῃ ἓνα κολοβὸ ἄγαλμα, συχνὰ ὅμως ἀφήνει καὶ στὴ φαντασίαν τοῦ ἀναγνώστη νὰ συμπληρώσῃ καὶ αὕτη τὰ ὑπόλοιπα... Εἶτε στὸ ὑπαιθρον βρίσκεται, ὅπου με τὰ ἐλάχιστα λείψανα «ὀλοκληρώνει» ἓναν ἀρχαῖον τάφον, εἶτε σὲ μουσεῖον περιτοιχίζεται ἀπὸ τὰ πλοῦσια εὐρήματα ἢ σὲ βυζαντινὸ ναὸ θαμώνεται ἀπὸ τὴν τέχνην τῶν μωσαϊκῶν, εἶτε ἀντικρίζει ἀπὸ τὴ θάλασσα τὶς μονές τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἢ ἀπὸ κοντὰ ἀποθαυμάζει τοὺς ἠθναυρούς του, ἢ στάση του ἀπέναντι οὐ ὅλα εἶναι στάση εὐλαβικοῦ προσκνητῆ, ποῦ ζῆ μὰ καὶ ζωντανεῖ τὰ μνημεῖα. Ὁ κ. Siegesmund δὲ μελετᾷ ἄπλως τὶς ἀρχαιότητες τῆς Μακεδονίας, ἀλλὰ μιλάει, πὸ σωστά: ὁ κ. λ. ἔ. γ. ε. τ. α. μ. αἰ. τ. οὗς.

Ἐκ τούτων τὸ διάλογο μὲ τὰ ἐπὶ μέρους μνημεῖα ξεκινᾷ ἓνα δευτέρου στοιχείο, πού ἐξυπνά ὁ συγγραφέας τὸ ἀνάγει οὐ τεχνοτροπία τῶν ἀφηγήσεών του: ἡ ἱστορία. Οὐτε καὶ ἐδῶ πάλι γίνεται αὐστηρὴ καὶ «ἐπιστημονικὴ» ἱστορία· ἀφορμὴ ἀπλῶς παίρνει ὁ συγγραφέας ἀπὸ ἓνα μνημεῖο, γιὰ νὰ ἀντλήσῃ ἀπὸ τὶς πλούσιες ἱστορικές του γνώσεις γιὰ τὴν Ἑλλάδα, καὶ τὴ Μακεδονία ἰδιαίτερα, τὶς πῶ οὐσιώδεις λεπτομέρειες καὶ γιὰ νὰ κἀμὴ τὶς κρίσεις του γιὰ πρόσωπα καὶ πράγματα τῆς περιοχῆς. Ἀνεβαίνει στὸ Λευκὸ Πύργο, ἐντυπωσιάζεται φυσικὰ ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ τὴν κίνηση πού παρατηρεῖ αὐτὸς, ἀλλὰ καθὼς ἀγγαντεύει ἀπέναντι τὰ κάστρα ἀνατρέχει πίσω στὴν ἱστορία, ξαναφέρνει στὴ μνήμη του τὶς περιπέτειες τοῦ μαρτυρικοῦ αὐτοῦ τόπου καὶ τοῦ ἥρωικοῦ λαοῦ του καὶ βλέπει μέσα ἀπὸ τὸ παρὸν τὴν ἱστορικὴ θέση καὶ τὸ ρόλο πού ἐπαίξε αὐτὸ τὸ σταυροδρόμι ἀνάμεσα σὲ Ἄνατολὴ καὶ Δύση ἀπὸ τὰ ἀρχαιότατα χρόνια ὡς σήμερα. Συχνὰ ἡ μὴ εἰκόνα διαδέχεται τὴν ἄλλη μὲ γοργὸ ρυθμὸ, τὸ παρὸν συνδέεται ἄμεσα μὲ τὸ παρελθόν, ἢ ἀντίστροφα, καὶ συχνὰ ἐπίσης ὁ ἀναγνώστης ξαφνιάζεται ἀπὸ ἀπροσδόκητες ἀναφορές. Γιὰ τὸ Ἅγιο Ὅρος εἶναι π.χ. ὁ δρόμος του, ἀλλὰ ὁ συγγραφέας περνώντας ἀπὸ τὰ Στάγαιρα ὑποκλίνεται μπρὸς στὸ μαρμάρينو ἄγαλμα τοῦ Ἀριστοτέλη, ἐπιχειρεῖ ὑστερα μιὰ σύντομη ἀλλὰ πυκνὴ σὲ νοήματα ἀξιολόγησι τοῦ ἔργου του καὶ κλείνει τὴν εἰκόνα μὲ τὴν ὑπόμνησι πὼς καὶ ὁ μέγας σοφὸς ἦταν καὶ αὐτὸς ἄνθρωπος καὶ δὲ γλίτωσε ἀπὸ τὰ δίχτυα πού τοῦ ἔστησε τὸ γυναικεῖο κάλλος. Τὴν ἱστορικότητα τῆς Ἑγνατίας ἐξαίρει ἄλλοι, ἀλλὰ ξαφνικὰ βλέπει ἐκεῖ τὴν παρέλαση τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ μπροστὰ στὸ βασιλεῖο καὶ ἄκομα πῶς ξαφνικὰ «βλέπει» στὸ ἴδιο μέρος τὴν παρέλαση ἐνὸς ἄλλου στρατοῦ μπρὸς σ' ἓναν ἄλλο βασιλεῖο: τὸν περσικὸν, στὸν Ξέρξη... Ὅλα αὐτὰ τὰ παιγνίσματα κοσμοῦν τὴν κάθε ἐνότητα τοῦ βιβλίου, τοποθετοῦνται μὲ δεξιότητι ἐκεῖ πού χρειάζεται τὸ καθένα καὶ ποικίλλουν τὴν ἀφήγησι, πού ἀπὸ ἑλκυστικὴ γίνεται ἑλκυστικότερη. Ἐξαροῦ σ' αὐτὸ τὸ στοιχεῖο τῆς ἱστορικῆς ἀναφορᾶς ἀποτελεῖ ὀλόκληρη ἢ ἐνότητα «Εἰκόνας ἀπὸ τὸ παρελθόν τῆς Θεσσαλονίκης». Παίρνοντας ἀφορμὴ ἀπὸ τὶς πολὺς βυζαντινὲς ἐκκλησιᾶς τῆς, ἀπὸ τὰ τεῖχη τῆς καὶ τὶς λουπὲς ἀρχαιότητες, ὁ συγγραφέας ἀναλύει διεξοδικὰ τὰ ἱστορικὰ περιστατικὰ πού ὀδήγησαν στὴν ἀνίδρωσί τους, περιγράφει μὲ ἀνατριχιαστικὲς λεπτομέρειες τὰ δεινοπαθήματα τῶν Θεσσαλονικῶν ἀπὸ βάρβαρους ἐπιδρομῆς καὶ κυριάρχους, ζωγραφίζει τὴν ἀγωνία τους γιὰ μιὰν ἐπικείμενη δευτέρη εἰσβολή, ἐξαίρει τὴν πίστη τους στοὺς προστάτες ἄγιους, τὴ σωτηρία τους σὲ ὥρες κινδύνου, τὶς πρόκαιρες ἀνάπαυλες ἀπὸ τὰ δεινὰ, τὰ νέα μαρτύρια, τὶς σφαγὲς χιλιάδων. Ἀπὸ τὴν ἀρχαιολογία ξεκίνησε, ἀπὸ τὴν ἱστορία ἀπορροφήθηκε, ἀπολησμονήθηκε στὴν ἐξιστόρησι ὁ συγγραφέας, ἀποξεχάστηκε ἀπορροφημένος καὶ ὁ ἀναγνώστης..., ἀλλὰ βγαίνουν καὶ ἑὶ δὴ ἀλλιώτικοι, πονεμένοι μορεῖ, μὰ διδαγμένοι καὶ σάν ἀπολυτρωμένοι ἀπὸ τὸ μακροβούτι αὐτὸ οτὴν ἱστορία. Τέτοιες ἐξιστορήσεις εἶναι κατὰσπαρτες σ' ὅλο τὸ βιβλίο.

Ἄλλὰ ὁ συγγραφέας δὲν ξεχνᾷ ὅτι γράφει καὶ τυπώνει στὰ 1968, ὅτι πρέπει ἐπομένως ν' ἀποτυπώσῃ καὶ τὴ σύγχρονη ζωὴ, ὅσο καὶ ὅπου αὐτὸ εἶναι δυνατό. Ἐδῶ βρίσκεται τὸ τρίτο, μετὰ τὸ ἀρχαιολογικὸ καὶ τὸ ἱστορικὸ, στοιχεῖο τῶν ἀφηγήσεών του: τὸ σημερινό, τὸ σύγχρονο. Ὅποια εἰκόνα περάσῃ ἀπὸ τὸ φακὸ του καὶ εἶναι ὁ σφυγμὸς τῆς νέας ζωῆς ἢ ἔχει νὰ πῆ κάτι γιὰ τὴν ἑλληνικὴ φύσι, γιὰ τοὺς ἀνθρώπους τῆς, ζωγραφίζεται μὲ ζωηρὰ πινελιές, μὲ δὴ τρεῖ· κουβέντες ἐδῶ, μὲ περισσότερες παραπέρα, ἐδῶ μὲ μιὰ γρήγορη ἀφήγησι, ἐκεῖ μὲ προσωπικὰ σκέψεις καὶ ἀπόψεις τοῦ συγγραφέα, ἄλλοι μ' ἓνα ἀνέκδοτο, ἄκομα καὶ μ' ἓνα ὑπαινιγμὸ. Στὸ Λευκὸ Πύργο τὸν ἀφήσαμε· κατεβαίνοντας, δὲ μένει ἀσυγκίνητος ἀπὸ τὸν περιπατοῦ τῶν Θεσσαλονικῶν στὴ νέα παρυφάτι, ρίχνει μιὰ μικρὴ βολή γιὰ τὸ «νυφοπέζαρο» του, ἀλλὰ τελειῶς ἀπροσδόκητα — τεχνουργημένα ὅμως, μαστορικὰ — προβάλλει στὸν ἀναγνώστη τὸ μακρινὸ θέμα τοῦ Ὀλύμπου, μιλάει γιὰ τοὺς θεοὺς πού «ζοῦν» ἄκομα καὶ εἶναι προστάτες ὁ Δίας τῆς ἐλευθερίας, ἢ Ἥρα τοῦ νοικοκυριοῦ καὶ ὁ Ἑρμῆς (ὄχι τῶν κλεφτῶν, ἀλλὰ) τῶν ταχυδακτυλοφυγῶν... Ἀπέναντι

δμως είναι ή Διεθνής "Εκθεση" νέα μετάβαση από τὰ θεία στά καθαρῶς οἰκονομικά, ὕστερα στά πνευματικά, γιά νά ξεαρθή ή σημασία τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου καί ή φήμη τῶν καθηγητῶν του, λίγο παρακάτω τὰ μέγαρα τῆς Ἐταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν, ή ὁποία μέ τὸ παιδί της τὸ IMXA δίνει τόσο ζωντανό τὸ πνευματικό καί καλλιτεχνικό «παρῶν» στή Θεσσαλονίκη. Ἀπέναντι ὁμως ἀκριβῶς ἀπό ἐκεῖ γίνεται ή ὑποστολή τῆς σημαίας, καί ὁ ξένος μεταδίνει τὸ ρίγος ποῦ κατέχει καί τὸν ἴδιο μέ τή γραφική σκηνή· στό βάθος ή δύση... Καί ή κινηματογραφική ταινία ξανοίγει τέτοιες καί παρόμοιες σκηνές ἀπό τήν ἑλληνική ζωή καί φύση, μιὰ στήν Ἐδεσσα μέ τοὺς μαγευτικούς καταρράκτες, μιὰ στήν Καστοριά μέ τή γραφική λίμνη, ἀπό τήν ἄλλη πλευρά πάλι μιὰ στή μυστική μαγεία τοῦ Ἁγίου Ὁρους, μιὰ στήν τουριστική Θάσο μέ τοὺς ἀμέριμνους παραθεριστές. Ἡ συναναστροφή μέ τοὺς ἀνθρώπους, μολοντί ὄχι ὅσο θά περίμενε κανεῖς πυκνή, ἀποτυπώνει κι αὐτή ὀ,τι πιό ζωντανό ἔζησε ὁ συγγραφέας, στό ἕνα μέρος μέ τὸ καφεδάκι ή τὰ φρούτα ποῦ τοῦ πρόσφεραν ἀπλοϊκοὶ χωρικοί, στό ἄλλο τὰ σεριανίσματα ποῦ τοῦ ἔκαμαν «ὄ ἄρχοντας τοῦ νησιοῦ» ἐδῶ, ὁ Νομάρχης ή ὁ Μητροπολίτης ἐκεῖ. Ἀκούει μέ τήν ἴδια προσοχή τή σύντομη «ἄποψη» τοῦ βαρκάρη τῆς Καστοριάς γιά τὸ πόσο παλιά εἶναι μιὰ ἐκκλησία ή τίς διηγήσεις του γιά τίς ρουφήχτρες τῆς λίμνης, καί ἀπό τήν ἄλλη τίς μακρόσυρτες διηγήσεις τῶν μοναχῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους γιά τὰ δεῖνά ποῦ πέρασαν οἱ μονές μέσα σ'οτοὺς αἰῶνες. Τὰ πάντα τὸν ἐνδιαφέρουν, τὸν ἀπορροφοῦν, καί ὁ ἀναγνώστης τὸν βλέπει νά μὴν μπορῇ οὔτε ἕνα μάντιβ νά πεταχτῇ νά κἀνῃ ἐκεῖ ποῦ ὄλοι χαιρώνται τὸν ἥλιο, τὸν ἀέρα, τὸ δάσος, τὸ βουνό... Συχνά ἕνας ὑπαινιγμός, δύο μόνο λέξεις, κλείνουν μιὰ νοοτροπία: «βαδιζαμε μέ τὸ μουλάρκι ὄχι μιὰ ὄρα, ὅπως ἰσχυρίζονταν μερικοί, ἀλλὰ σχεδὸν δύο...»· κι ὅπου δὲ φτάνουν οἱ λίγες λέξεις, γίνονται περισσότερες στό ἀνέκδοτο: ἕνας Ἑλληνας φοιτητῆς ἀπὸ τῆ Θάσο προθυμοποιήθηκε νά βοηθήσῃ ἕνα Γερμανό καθηγητή, ποῦ μάταια προσπαθοῦσε νά συνεννοηθῇ μέ τήν ἰδιοκτήτρια τοῦ ξενοδοχείου γιά δωμάτιο. Ἡ γυναικα ρώτησε τὸ φοιτητῆ ἀμήχανη, σὲ ποιά γλώσσα μιλοῦσε ὁ Γερμανός. Ἦταν ἀρχαῖα ἑλληνικά...

Κλείνοντας τὸ βιβλίο τοῦ κ. Siegesmund ὁ ἀναγνώστης νομίζει πὼς γυρίζει ἀπὸ ἕναν κόσμο ὀλόκληρο, ὅπου ἔζησε πολλές, ἄπειρες, ὄρατες στιγμές, ἐνῶ τὸ κείμενο εἶναι ὄλο κι ὄλο 120 σελίδες μικρές. Αὐτὸ ὀφείλεται ὀτὸ γλαφυρὸ ὕφος τοῦ συγγραφέα, στὸν καλοζυγισμένο λόγο του, στῆ ζωντανή του ἀφήγηση, ποῦ, κατὰ μιὰ γερμανική ἀκριβῶς ἔκφραση, ἀφήνει στὸν ἀναγνώστη νά διαβάζῃ κι ἀνάμεσα ἀπὸ τίς γραμμές. Ἡ ἔκδοση τοῦ βιβλίου ἦταν πρώτης τάξεως ἔπιτυχία τῆς Ἐταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν. Ἄν προστεθῇ ή καλαισθησία τοῦ τυπογράφου κ. Νικολαῖδη, ποῦ θέλει πάντα νά δῖνῃ ἐκδόσεις περιωπῆς («Εὐρώπης»), καί ή τέχνη τοῦ γραφίστα (γιοῦ) κ. Rudolf Siegesmund, τὸ βιβλίο, ποῦ τὸ κομοῦν ἀκόμα 16 πίνακες εἰκόνων μέ ἀρχαιότητες καί ἕνας χάρτης τῆς Μακεδονίας, γίνεται ἕνας λαμπρὸς πρεσβευτῆς τῆς Μακεδονίας μας στό γερμανόφωνο καί γερμανομαθῆ κόσμο. (Μέ μιὰ κάπως σχολαστικότερη ἐφαρμογή τῶν τυπογραφικῶν κ.ἄ. κανόνων τῆς Γερμανικῆς, π.χ. τοῦ Duden, θά νόμιζε κανεῖς πὼς τὸ βιβλίο ἐκδόθηκε σὲ γερμανόφωνη χώρα — καί τότε θά ἔμενε ν' ἀποκατασταθῇ ή χαριτωμένη παρανόηση τῆς σελ. 14, ὅπου ή ἐπιγραφή στό παλιὸ κτίριο τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης ΜΟΥΣΑΙΣ ΧΑΡΙΣΙ ΘΥΕ ἀποδόθηκε σὰ νά ἦταν ΜΟΥΣΑΙΣ ΧΑΡΙΣΙ ΘΕΩ [Gott]).

Ἡ ὀκένη, νά μῆ στὸν τίτλο τὸ «Griechisch», δηλ. τὸ «Ἑλληνική», γιά τῆ Μακεδονία, ἦταν ἀπέναντι τῶν φωνασκῶν γειτόνων ἐντιμῇ ἀπέναντί μας ἦταν ὀδυνηρά ἐντιμῇ.